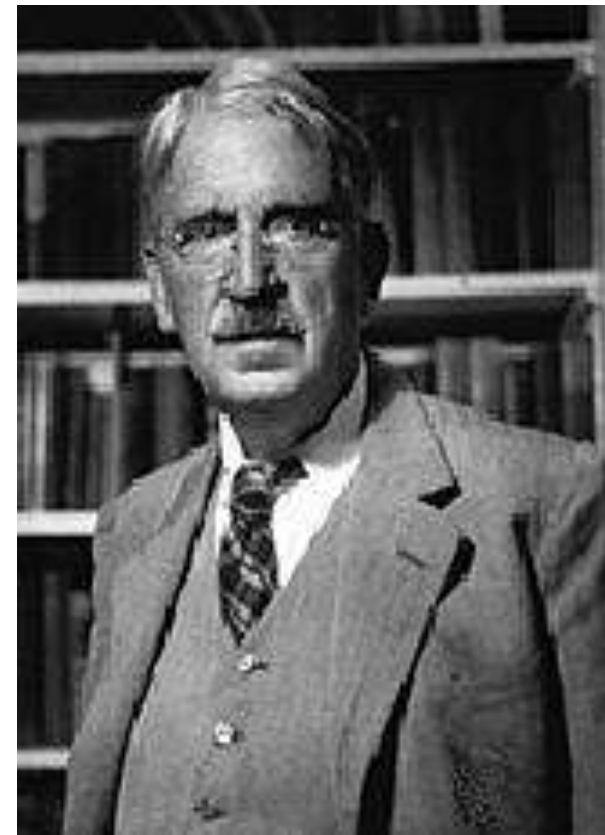

Amerykańscy pragmatyści: Charles S. Peirce, William James, John Dewey

Twórcą terminu „pragmatyzm” był Peirce

- Prawda jest działaniem, **każdy sąd, który rości sobie pretensje do prawdziwości, musi mieć konsekwencje praktyczne**. Potrzeba, brak, wątpliwość sprawiają, że pragniemy czegoś się dowiedzieć. Oceniamy więc daną sytuację, próbujemy ustalić, na czym polega błąd i w jaki sposób go naprawić.
- **Jedynym zadaniem myślenia jest wyrabianie przekonań i kształtowanie ich za pomocą reguł postępowania.**
- Każde przekonanie teoretyczne musi się wyrazić w ustalonym zachowaniu, gdyż treść pojęcia to całość dających się pomyśleć praktycznych skutków tego pojęcia.
- W rozstrzyganiu sporów filozoficznych istotnym czynnikiem są konsekwencje praktyczne (korzyść, użyteczność) danych teorii.

Wyznaczniki pragmatyzmu:

- Próba połączenia fallibilizmu z antyseptycyzmem
- Pluralizm
- Prymat dyskursu praktycznego nad teoretycznym / instrumentalizm
- Antydualizm
- Procesualizm
- Melioryzm

- Rezygnacja z ostatecznych uzasadnień i absolutnej pewności (**antyfundamentalizm**), powrót do konkretów, faktów - wiedza ma służyć życiu.

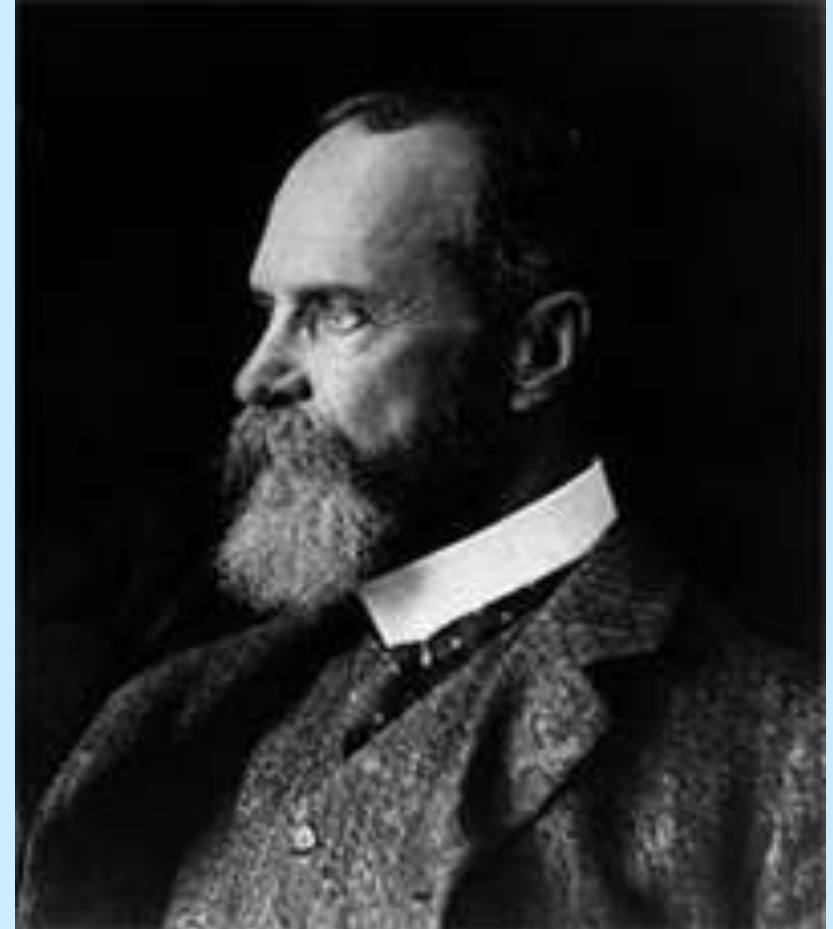
Wiedzieć to
działać

- **Wiedza to czynność**; aby ją zdobyć, przeprowadzamy ocenę sytuacji i uczymy się na błędach. Zdobywamy wiedzę jako uczestnicy, a nie jako widzowie, stanowimy część świata i walcząc w nim o przetrwanie staramy się go zrozumieć (por. nauka prowadzenia samochodu).
- Najbardziej pożyteczną cechą wiedzy jest **zdolność wyjaśniania**. Wiedza nie jest zbiorem pewników, lecz zbiorem wyjaśnień. Powiększanie naszej wiedzy polega nie na dodawaniu nowych pewników, lecz na **zastępowaniu istniejących już wyjaśnień lepszymi**.

William James (1842-1910)

- Profesor filozofii i psychologii
- Brat słynnego powieściopisarza Henry'ego Jamesa
- Studiował na Harvardzie chemię, anatomię i medycynę, a w Dreźnie, Berlinie i Heidelbergu psychologię eksperymentalną.
- W 1875 r. założył pierwsze laboratorium psychologiczne w USA.
- Gł. dzieła: *Zasady psychologii* (1890), *Doświadczenie religijne* (1902), *Pragmatyzm* (1907)

Teoria prawdy Jamesa

- „Prawdziwe są te idee, które potrafimy **przyswoić, uzasadnić, potwierdzić i zweryfikować**”. Prawda nie jest stałą własnością idei, ale się jej przydarza.
- „Idea jest prawdziwa tak długo, jak długo istnieje przekonanie, że jest ona **korzystna dla naszego życia**”.
- Kryterium prawdy: przydatność w postępowaniu, sprawdzalność myśli z konsekwencjami praktycznymi.
- Konsekwencje: **prawda nie jest niezmienna, zmienia się zależnie od praktyk**, jest dynamiczna, jest wytwarzana, a nie stwierdzana.

Jamesowska krytyka nauki

- To, o czym mówi nauka to ogólniki, symbole rzeczywistości, a nie sama rzeczywistość. Nauka daje nam abstrakcyjny obraz świata – podaje jadłospis bez podania jedzenia.
- Tymczasem to, co jest rzeczywiste, to świat naszego wnętrza – **konkret wyposażony w osobisty punkt widzenia.**

Zasady psychologii Jamesa – kamień milowy na drodze rozwoju psychologii ku nauce

- Psychologia – „opis i wyjaśnienie stanów świadomości jako takich”. Nauka przyrodnicza.
- Świadomość nie jest oddzielną od ciała, samodzielą instancją (duszą), lecz **stanem mózgu**. Stan ten pośredniczy między wrażeniem zmysłowym a zachowaniem będącym odpowiedzią na nie, i steruje organizmem w ten sposób, że może on utrzymać się w swym otoczeniu.
- Życie psychiczne jest nurtem wrażeń, w którym niemożliwe jest oddzielenie podmiotu od przedmiotu, tego, co wewnętrzne od tego, co zewnętrzne. Psychika nie jest złożona z prostych, niezmiennych, odrębnych elementów, bo jedne łączą się z drugimi, i przechodzą w drugie. **Świadomość ma więc ciągły charakter, jest płynnym strumieniem.**
- Dlatego asocjacionizm jako atomizm jest błędem, bo jaźń nie jest sumą wyobrażeń, którą rządzi prawo kojarzenia.

Świadomość jako proces

- „Każdy *stan* jest częścią świadomości osobowej”
- „W każdej świadomości osobowej stany ciągle się zmieniają”
- „Każda świadomość osobowa zachowuje odczuwalną ciągłość”
- „Świadomość interesuje się niektórymi częściami swego podmiotu, a inne pomija; przyjmuje bądź odrzuca te poszczególne części – słowem, dokonuje spośród nich wyboru – przez cały czas”

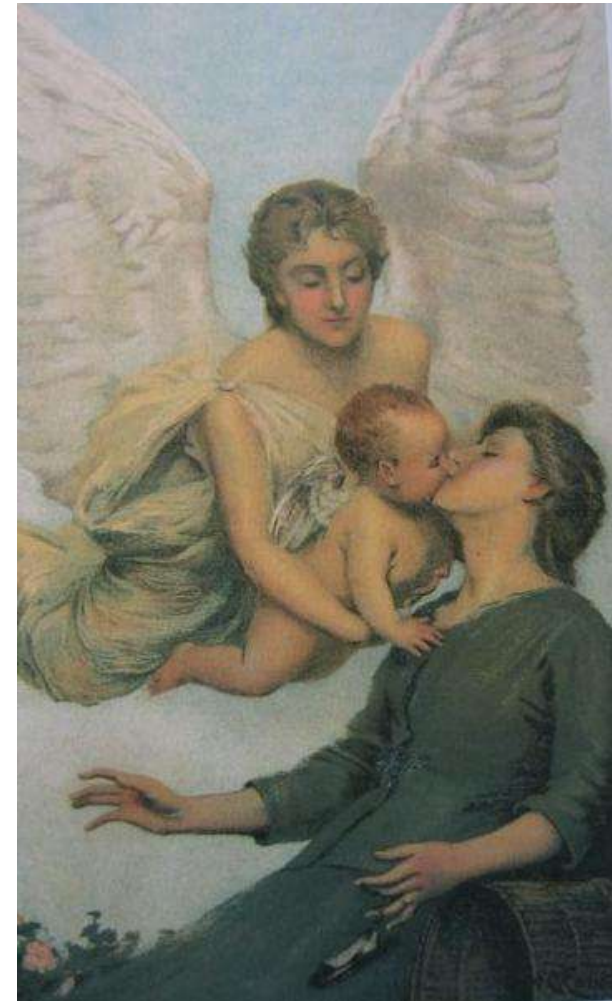
Ja przedmiotowe (*Me*) i ja podmiotowe (*I*)

- **Ja przedmiotowe, Ja empiryczne** – jest tym, co poznawane, obejmuje wszelkie wrażenia, ale także rzeczy (jacht, konto bankowe), jak i role, które pełni.
- **Ja podmiotowe** – jest tym, które poznaje; istotna i niezmienna część człowieka, nie podlega obiektywizacji, swą jedność odnajduje w niepodzielnej obecności przeżywania. Kieruje działaniem. Jest w nim miejsce na wolność woli, która nie jest wolnością wyboru, lecz trudem opanowywania chaosu świata.

Prawo do wiary

- Fundamentem wartości moralnych i religijnych przekonań jest **wola wiary** jednostki, którą James określa często jako prawo do wiary. Głosi ono, że w określonych sytuacjach konieczne jest uznanie za prawdziwe sądów, za którymi nie stoją ostateczne racje intelektualne.
- Jeżeli nawet nie można udowodnić, że przeświadczenie religijne nie jest prawdziwe, wierząc weń jednostka zyskuje jakąś korzyść (np. matka, która straciła dziecko może czerpać pociechę z wiary, że jej dziecko przebywa w niebie), zatem wiara taka jest usprawiedliwiona.

Wiara religijna – „wiara w istnienie pewnego rodzaju niewidzialnego porządku, który może dostarczyć wyjaśnienia zagadek porządku naturalnego”

- Wiara jest uczestnictwem w rzeczywistości, w którą się wierzy, opartym na decyzji woli.
- Jako decyzja woli jest ryzykiem, które dotyczy nie tylko wiary, ale i codzienności. James obrazuje ten problem przykładem wspinaczki w górach, podczas której jedynym wyjściem z sytuacji okazuje się karkołomny skok. Warunkiem powodzenia skoku jest wiara w siebie i swoje możliwości.

„Uwierz, a znów będziesz miał rację, ponieważ się uratujesz. Twoja ufność lub niedowierzanie urzeczywistnia jeden lub drugi z możliwych światów”.

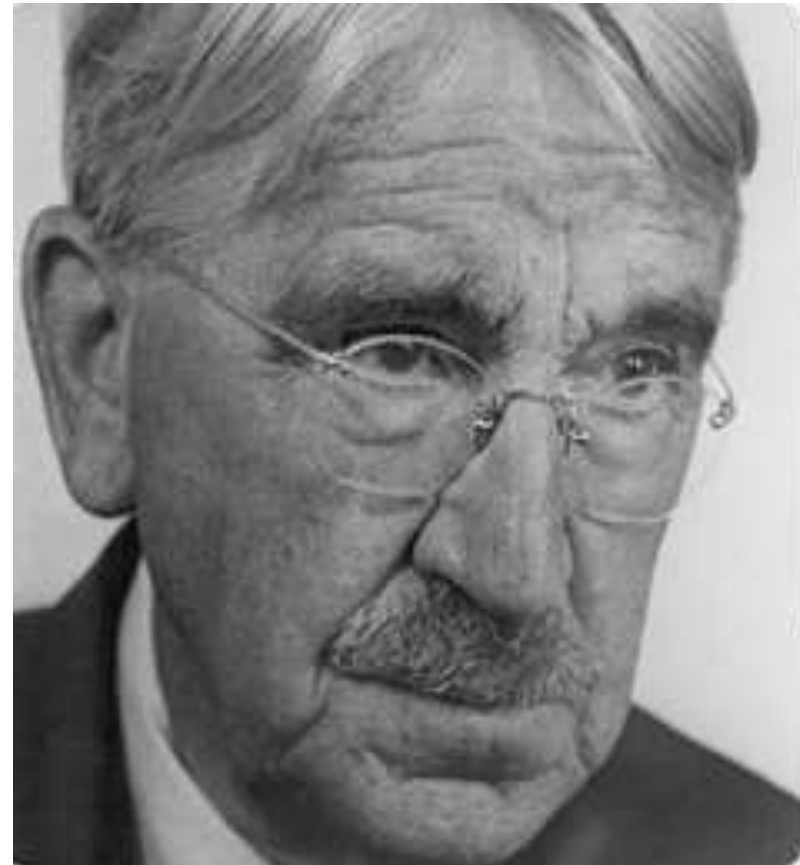
James – jeden z twórców psychologii religii

- Interesuje go przede wszystkim **subiektywny wymiar doświadczenia religijnego** (wiara, wątpienie, modlitwa), religia osobista.
- Źródłem religii jest postrzeganie świata jako całości, która budzi podziw i wiedzie do przekonania, że stwórcą świata jest Bóg.
- Doświadczenie religijne jest realne i dostępne psychologicznemu wyjaśnieniu. Jego znaczenie ukazuje się poprzez jego oczywistość, trwałość i zgodność z uczuciowym życiem wewnętrznym.
- Jego początkiem jest bezpośrednio **religijne uczucie**, po którym następuje konwersja, wiodąca do stanu świętości i mistyki.

John Dewey (1859-1952)

- W wieku 15 lat zaczął studia na uniwersytecie w Vermont, po uzyskaniu licencjatu pracował jako nauczyciel w szkołach publicznych. Wykładał na uniwersytetach w: Michigan, Chicago i w Columbia University w Nowym Jorku.
- Pasjonował się pedagogiką – założył szkołę-laboratorium (znaną jako szkoła Deweya).
- Jego pomysły pedagogiczne (podstawa amerykańskiego szkolnictwa przez długie lata) opublikowane zostały w książkach: *Szkoła a społeczeństwo*, *Demokracja i edukacja*.
- Nieustannie angażował się w działalność praktyczną.

Uczenie się poprzez działanie

- Uważał, że dzieci uzyskują lepsze wyniki w nauce, kiedy **zachęca się je do samodzielnego, twórczego myślenia** przy wykorzystaniu ich naturalnej energii i zainteresowań.
- Uczenie dzieci powinno przebiegać na **zasadzie rozwiązywania problemów** – praktyka jest tu połączona z teorią, a dzieci mogą posługiwać się wyobraźnią na obu tych poziomach. W ten sposób dzieci kształtują w sobie ogólną kompetencję we wszystkich dziedzinach ludzkiej wiedzy.

Prawda jest idealną granicą nie kończącego się poznania naukowego i tym, co uznają wszyscy badacze.

- „Prawda może istnieć tylko w **testowaniu twierdzenia, w czynieniu dobra poprzez przyszłe działania, które ono wyznacza**. Teoria pragmatyczna rości więc sobie pretensje do wiernego reprezentowania ducha, to jest metody, nauki, która
 1. uważa wszystkie twierdzenia za prowizoryczne lub hipotetyczne, dopóki nie są one poddane eksperymentalnemu testowaniu;
 2. usiłuje formułować swoje twierdzenia tak, aby wskazywały one procedury potrzebne do ich testowania;
 3. nigdy nie zapomina, że nawet jej najbardziej niezawodne twierdzenia są jedynie wynikami wcześniejszych badań i testowania; dlatego mogą one zostać zrewidowane, gdy wymagać tego będą dalsze badania” (J. Dewey).